

TEMEL HAKLARIN KORUNMASI BAĞLAMINDA İNTERNET AKTÖRLERİNİN SORUMLULUKLARI

Bahadır Aziz SAKİN*

ÖZET

Gelişen teknolojiler, ticaretten eğitim ve sanata, haberleşmeden sağlığa hayatın bütün alanlarında kaçınılmaz değişikliklere yol açmıştır. Nitekim bundan 20 yıl evvel hayal bile edilemeyen olgular şu an insanlığın gerçekliği hâline gelmiştir. Ancak, teknoloji ve internetin yaygınlaşması ile birlikte pozitif etkilerin yanında bir kısım negatif sonuçların da doğması söz konusu olmuştur. Siber korsanlık, veri hırsızlığı, telif hakları ihlalleri, çocukların cinsel istismarı gibi suçların internet ortamında işlenmesi karşısında birçok ülke gerçek hayatta suç olanın sanal alanda da suç olması ilkesinden hareketle kendi yasal düzenlemesini yapmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nden Avrupa Birliği'ne Çin'den Avustralya'ya tüm ülkeler kendi dinamiklerini göz önünde bulundurarak internet ortamına ilişkin çeşitli adımlar atmaktadır. Türkiye de 2007 yılından beri 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlar Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun aracılığıyla internet ortamında yapılan yayınları düzenlemektedir. Bu çalışma, anılan Kanun'da tanımlanan internet aktörlerinin sorumlulukları üzerinden özgürlük ve güvenlik perspektifinden temel hakların korunmasını ele alacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Kanun, Veri, Sosyal, İçerik

* Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu – İnternet Dairesi Başkanı

RESPONSIBILITIES INCUMBENT ON THE INTERNET ACTORS IN THE CONTEXT OF PROTECTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS

ABSTRACT

Developing technologies have led to inevitable changes in all areas of life, from trade to education and arts, from communication to health. In fact, phenomena that could not be imagined 20 years ago have now become the reality of humanity. However, with the spread of technology and the internet, some negative consequences have emerged, as well as positive effects. In the face of crimes such as cyber piracy, data theft, copyright violations and sexual abuse of children being committed via internet, many countries make their own legal regulations based on the principle that what constitutes a crime in real life is also a crime in the virtual field. All countries including but not limited to the United States of America, the European Union countries, China and Australia have been taking various steps regarding the internet medium, considering their own dynamics. Turkey, since 2007, has been regulating the publications made available on the internet through the Law no. 5651 on the Regulation of Publications on the Internet and Prevention of Crimes Committed through Such Publications, as well. This study will deal with the protection of fundamental rights from the perspective of freedom and security on the basis of the responsibilities of internet actors defined in the aforementioned Law.

Keywords: Internet, Law, Data, Social, Content

GİRİŞ

İnternet teknolojileri, yeni bir çağın kapısını aralamıştır. Pandemi süreci, bir yandan internet kullanım kotalarını zorlarken diğer yandan internetin önemini de artırmıştır. Sosyal medya sitelerindeki beğeni butonları ve izlenme süreleri gibi veriler, bir havuzda toplanarak o ülkenin genel eğilimlerini anlamlı bir sonuca bağlamaktadır. Karşımızda, internet üzerinden kontrol edilen köle bilgisayarların ve sanal kişiliklerin oluşturulduğu bir dünya bulunmaktadır. Olumlu-olumsuz propaganda araçlarının tamamı internet alanında, özellikle de sosyal medyada kendine yer bulmaktadır. Yazılım, yani elektrona matematiksel bir dil öğretilerek kodlanan algoritmalar, aynı anda hayatın kodlarını da değiştirmeye devam etmektedir. Bu alanda geliştirilen sosyal medya yazılımları, giderek bireyselleşen insanın yalnızlığına teknolojik bir dokunuş gerçekleştirerek üzerlerindeki ilgiyi gittikçe arttırmaktadır.

Milattan önce (MÖ) 6. yüzyılda Lidyalılar, Hermos Vadisi (Manisa-Salihli) içinde yer alan ve Bozdağlar'dan gelen Paktolos Çayı (Sart Çayı) üzerindeki kayaları oyup, içine pösteği sererek bu altın tuzakları ile derelerden gelen altınları tutmayı başarmış, ilk altın parayı basmış ve büyük bir zenginliğe kavuşmuşlardı¹. Günümüzde ise geliştirilen algoritmalarla altın değerindeki veriler bir yerlerde toplanmakta ve bu veriler reklam pastasındaki paydaları değiştirmekte, tüketici eğilimlerinde, ticarete ve hatta siyasette kullanılarak rekabetin sınırlarını zorlamaktadır. İnsanlık tarihi her ne kadar avcılık ve toplayıcılık dönemini geride bırakmış olsa da çağımızda sanal altın çukurlarında, yeni bir formda veri toplayıcılığı olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Küresel olarak toplanan ve depolanan bu veriler, insanlığın geleceğini belirlemede giderek daha çok önem kazanmaktadır.

İnternet kullanımının çoğalmasıyla birlikte bilgi sınırlarını kimsenin tahayyül edemeyeceği büyüklükte bir kuantuma (miktar) evrilmekte ve sınırsız bir çarpanla çoğalmaktadır. İyilik-kötülüğe ilişkin insanın bu düalist yönü, internet dünyasındaki kullanıcı eğilimlerine de yansımaktadır.

Muğla'nın Yatağan ilçesinde 2009 yılında yapılan kazılarda, Dünya

¹ Yükçü, S. ve Atağan, G. (2014). "Anadolu'da İlk Paranın Ayar ve Alaşımı", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 7, s. 34.

tarihinin ilk imza mührü keşfedilmişti². Keşfedilen bu ilk basılı imza örneği bugün elektronik imzaya, Sümerlerin kil tabletleri ise çocuklarımızın elindeki tabletlere dönüşmüşse de insanlığın temel hakların korunması bağlamındaki tarihsel mücadelesi hiç değişmemiştir.

İnternet ortamı başta ifade hürriyeti ve haberleşme özgürlüğü olmak üzere birçok temel hak ve hürriyetin kullanılması için eşsiz bir alanı ifade etmektedir³. Mülkiyet hakları nasıl kazanımlarımızı korumakta ise ifade özgürlüğü de ilerlemeyi ve demokrasimizi korumaktadır. Gelecek, insanların ancak kendilerini rahat ve özgürce ifade edebildikleri ortamlarda inşa edilebilir.

İnsanlık, tarihî süreç ilerledikçe yeni hak kategorileriyle karşılaşmaktadır. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nden⁴ (İHEB) 2 yıl sonra, 1950 tarihinde İtalya'nın başkenti Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁵ (AİHS), tarihî süreç içerisinde gösterdiği gelişimler nedeniyle protokol ilaveleri ile sürekli bir ilerleme ve gelişim sürdürmektedir. Örneğin, AİHS'nin imzalanmasından 13 yıl sonra "İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerin Korunmasına Dair Sözleşme'ye Ek ve bu Sözleşme ile İlk Ek Protokol Kapsamında Bulunanlardan Başka Diğer Bazı Hak ve Özgürlükleri Tanıyan 4 Numaralı Protokol"⁶ ile "borç dolayısıyla özgürlükten yoksun bırakılma yasağı" kabul edilmiştir. AİHS, bundan daha sonraki süreçlerde de protokol ilaveleri ile gelişimini sürdürmeye devam etmiş ve etmektedir. Görüldüğü üzere insan hakları alanı, ilerleme sağlandıkça gelişen ve çeşitlenen bir zemin olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı diğer hak ve özgürlüklerde olduğu gibi ifade özgürlüğünün alanı da içtihatlarla sürekli genişlemekte, buna bağlı olarak internet de bu paydadaki alanını giderek büyütmektedir.

² Bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tarihteki-ilk-imza-bulundu12300382w.hurriyet.com.tr/gundem/tarihteki-ilk-imza-bulundu-12300382> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

³ Şen, A. F. ve Şen, Y. F. (2015). "Sosyal Medya İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, s.125-126.

⁴ Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A (III) sayılı Kararıyla ilan edilmiştir. 6/4/1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Resmî Gazete ile yayımlanmıştır.

⁵ İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme 4/11/1950 tarihinde Roma'da kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti 10/3/1954 tarih ve 6366 sayılı Onay Kanunu ile Sözleşme'nin onaylanmasını uygun bulmuş ve Onay Kanunu 19/3/1954 tarih ve 8662 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti, anılan 4 numaralı Protokolü 19/10/1992 tarihinde imzalamış ve Protokol, 21990 sayı ve 14/7/1994 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

I. İNTERNET ORTAMINA İLİŞKİN BİR KISIM VERİ

Konumuz internet olduğundan fotoğrafın daha iyi görülebilmesi adına bir kısım verilerin paylaşılması, konunun önemini daha iyi ifade edecektir. İnternet kullanımı her geçen gün artmaktadır. Buna ilişkin olarak;

Dünya üzerinde 4,57 milyar, Türkiye’de 77,4 milyon internet kullanıcısı mevcuttur⁷. Sosyal ağlar bakımından elde edilen sonuçlara göre Dünya üzerinde 3,96 milyar, Türkiye’de ise 52 milyondan fazla kişi sosyal ağları aktif olarak kullanmaktadır⁸.

Türkiye’de en çok kullanıcısı olan sosyal medya platformunu yaklaşık olarak 38 milyon kişi kullanmaktadır⁹.

Yaş grupları üzerinden yapılan bir araştırmaya göre, 13 ve üzeri yaş grubundaki sosyal medya kullanıcılarının nüfusa göre oranının dünya ortalaması %65, Türkiye ortalaması ise %79’dur¹⁰.

Dünya üzerinde, tek bir sosyal ağa 60 saniye içerisinde 13 milyon giriş yapıldığı, tek bir video izleme platformunda 4,7 milyon video izlendiği ifade edilmektedir¹¹.

Gerek internet gerekse de sosyal medya kullanımındaki bu artışlar ile birlikte maalesef kötüye kullanımın miktarı da her geçen gün artmaktadır. Tercihini pozitif içeriklerden yana kullananların sayısı, olumsuz içeriklerden yana kullananların sayısının karşısında azalmakta ve kötüye kullanım giderek yaygınlaşmaktadır.

II. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMUNUN ZARARLI İÇERİKLERLE MÜCADELESİ

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından zararlı içerikler ile mücadele kapsamında belirli hizmet ve faaliyetler yürütülmektedir. Kurumumuzun zararlı içerikler konusunda yapmış olduğu hizmetlerden bir kısmı şu şekildedir:

⁷ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2020/10/social-media-users-pass-the-4-billion-mark-as-global-adoption-soars> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

⁸ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2020/07/more-than-half-of-the-people-on-earth-now-use-social-media> (60 numaralı slayt) (Erişim tarihi: 23/11/2020).

⁹ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2020/07/more-than-half-of-the-people-on-earth-now-use-social-media> (82 Numaralı slayt) (Erişim tarihi: 23/11/2020).

¹⁰ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2020/07/more-than-half-of-the-people-on-earth-now-use-social-media> (63 numaralı slayt) (Erişim tarihi: 23/11/2020).

¹¹ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2020/07/more-than-half-of-the-people-on-earth-now-use-social-media> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

Kurumumuz, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (TCK m. 228), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK m. 190), intihara yönlendirme (TCK m. 84)" gibi her biri TCK'da karşılığı olan 9 ayrı suç ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suç gibi özel kanunlarda yer alan bir kısım suçlar hakkında ihbar almakta ve bu suçlarla mücadele etmektedir. BTK tarafından verilen erişimin engellenmesi kararları ağırlıklı olarak çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik, fuhuş ve kumar suçlarına ilişkin olup Ağustos 2020 itibarıyla bugüne kadar tedbir uygulanan bu suçlar, toplam engelleme oranları içinde %99,62'lik bir orana tekabül etmektedir¹².

BTK, çocukların cinsel istismarına karşı mücadele eden Uluslararası İnternet İhbarlar Merkezleri Birliği (INHOPE) üyesidir. Birlik üyeleri arasında başta ABD, Avustralya ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere 42 ülke bulunmakta olup birliğin bu ülkelerde faaliyet gösteren 46 ihbar merkezi bulunmaktadır¹³.

BTK'nın ücretsiz bir hizmeti olan güvenli internet hizmetinden (GİH: Güvenli Çocuk ve Güvenli Aile Hizmeti) yaklaşık 7,3 milyon abone faydalanmakta olup, çocuklarımız ve gençlerimiz internet üzerinden gelebilecek zararlı içerik ve etkilerden korunmaktadır¹⁴. BTK, İnternet Daire Başkanlığımız bünyesinde faaliyet gösteren "Güvenli İnternet Merkezimiz" interaktif ve dijital ortamdaki faaliyetleriyle yüzbinlerce gencimiz internetin güvenli ve bilinçli kullanımı konusunda hizmet vermektedir.

BTK aynı zamanda bir regülasyon kurumu olarak diğer kurumların internet alanındaki regülatif çalışmalara da destek vermektedir. Kurumumuz bünyesinde gösterilen örnek faaliyetler dışında yürütülen başkaca faaliyetler de mevcuttur. Kurumumuz düzenleyici Kurum olarak internete yönelik düzenlemeler de yapmaktadır. İnternete özgü düzenlemeler yapan tek ülke Türkiye de değildir. Amerika'dan Avrupa'ya, Brezilya'dan Hindistan'a kadar dünyanın her yerinde internet ortamına

¹² Bkz. <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/brEi5.pdf> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

¹³ Bkz. <https://www.inhope.org/EN/the-facts> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

¹⁴ Bkz. <https://internet.btk.gov.tr/guvenli-internet-hizmeti> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

yönelik spesifik düzenlemeler yapılmaktadır¹⁵. İnternet ortamının düzenlenmemesi ve herkesin istediği gibi hareket edebileceği bir ortam olduğunu iddia eden devletler bile zaman içerisinde bu düşüncenin oldukça yanlış ve zaman zaman telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurduğunu görmüştür. Ülkemizde, internetin düzenlendiği temel kanun olan 5651 sayılı Kanun 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Teknolojideki değişimler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar göz önünde bulundurularak 5651 sayılı Kanun'da zamanla çeşitli değişiklikler yapılmış ve en son olarak da 29/7/2020 tarihinde 7253 sayılı Kanun ile değişiklikler yapılmıştır. 7253 sayılı Kanun¹⁶ ile yapılan değişiklikler aşağıda ayrıca ifade edilmeye çalışılacaktır.

A. İÇERİĞİN ÇIKARILMASI

5651 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesi ile koruma altına alınan kişilik hakları, bağımsız ve hür bir birey olarak insan varlığının önemli bir parçasıdır¹⁷. Kişiyi yaşadığı toplumda soyutlanmaya itecek, küçük düşürecek, haysiyet cellatlığı içeren her türlü saldırı, kişilik haklarına yönelik ihlal ve müdahale kapsamındadır. 5651 sayılı Kanun'un, 7253 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki hâlinde sadece "erişim engellenmesi" kararı verilmesi mümkünken 7253 sayılı Kanun'un 5'inci maddesiyle 5651 sayılı Kanun'un 9'uncu madde uygulaması genişletilerek hâkimin "içeriğin çıkarılması" kararını da verebilmesi şeklinde değişiklik yapılmıştır. Barındırılan içeriğin, "HTTPS"¹⁸ protokolü ile şifreli yayınlar olmasından dolayı teknik olarak engellenememesi nedeniyle yayını devam ettirenlere karşı bugüne kadar hâkimlik kararından netice alamayan mağdurlar,

¹⁵ Özellikle internette işlenen suçlar yönünden düzenleme faaliyetlerine ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Örneğin, çocukların cinsel istismarı suçuna tüm devletler hassasiyetle yaklaşmaktadır (KAYA, B. (2009). "Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnternet Erişiminin Engellenmesi", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, s. 52 vd.).

¹⁶ 29/7/2020 tarihinde kabul edilen 7253 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 31202 sayı ve 31/7/2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁷ 5651 sayılı Kanun'un "İçeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi" başlıklı 9'uncu maddesinin ilk fıkrasına göre "İnternet ortamında yapılan yayım içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini de isteyebilir."

¹⁸ "HTTPS" protokolü ve teknik sorunlar hakkında bkz. aşağıda. "III. HUKUKİ VE TEKNİK SORUNLAR".

yapılan bu düzenleme ile korunmuş olmaktadır. Ne var ki içerik çıkarmaya yönelik gerçek sonuçların, ancak şifreli protokollerle yayın yapanların içerik çıkarma yükümlülüğünü yerine getirmeleri hâlinde elde edilebileceği bilinmelidir.

B. ÖZEL TEBLİGAT DÜZENLEMESİ

7253 sayılı Kanun'un 2'nci maddesiyle değiştirilen 5651 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre, yurt dışında bulunan internet aktörlerine tebligatta yaşanan sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla günümüz global dünya yapısına ve internet ortamının dinamizmine uygun olarak özel elektronik tebliğ usulü getirilmiştir¹⁹.

C. SOSYAL MEDYA DÜZENLEMESİ

7253 sayılı Kanun, toplumda “*Sosyal Medya Yasası*” olarak anılır olmuştur²⁰. Gerçekten de 7253 sayılı Kanun ile 5651 sayılı Kanun'da yapılan düzenlemeler, sosyal medya düzenlemelerine ilişkin detaylı hükümler getirmiştir. Yapılan bu değişikliklerle sosyal medyaya diğer birçok ülkede olduğu gibi temsilci belirleme ve vatandaşlarımızdan gelen taleplerin karşılanması noktasında yükümlülükler getirilmiştir²¹.

Sosyal medyanın sahte hesaplar üzerinden kendini gizleme imkânı vermesi nedeniyle vatandaşlarımız bu ağlar üzerinden tacize, iftiraya, itibar suikastlarına uğramakta ancak ülkemizde sosyal ağlara başvuracakları hiçbir muhatap bulamamaktadırlar. Siber zorbalığa uğradıklarından dolayı birçok gencimiz psikolojik sorunlar yaşamakta, içerikleri şikâyet etmelerine karşı içeriklerin çıkartılmaması nedeniyle intihara sürüklenme olayları ile de karşılaşmakta, sosyal ağlar üzerinden fikrî ve sınai hakları zedelenen binlerce girişimci ve sanatçı bu haklarını koruma noktasında çözümsüz kalmaktadırlar.

Sosyal ağ düzenlemesiyle sosyal ağlara, vatandaşların kişilik hakları ve özel hayata ilişkin başvurularına 48 saat içinde geri dönüş yapmaları

¹⁹ 5651 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre “*Bu Kanun kapsamında verilen idari para cezaları, muhatabın yurt dışında bulunması hâlinde Kurum tarafından doğrudan muhataba üçüncü fıkradaki usulle de bildirilebilir. Bu bildirim 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'na göre yapılan tebligat hükmündedir. Bu bildirim yapıldığı tarihi izleyen beşinci günüün sonunda tebligat yapılmış sayılır.*”

²⁰ Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/sosyal-medyada-yeni-donem-basladi/1991916> (Erişim tarihi: 23/11/2020).

²¹ Sosyal ağ sağlayıcıları ve temsilcilerine yönelik yükümlülükler hakkında bkz. 5651 sayılı Kanun, ek madde 4.

kuralı getirilerek mağduriyetlere karşı hızlı aksiyon alınması amaçlanmış, sosyal ağların mağdurlar için dijital bir nekropol²² haline gelmesine mâni olunmaya çalışılmıştır.

7253 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerin temelinde, mağdur vatandaşlarımızla sosyal ağlar arasında nitelikli bir ilişki kurulmaya zorlama, buna rağmen vatandaşlarımızla kaliteli bir ilişki kurma konusunda bir adım atılmazsa karşılıklılığı sağlamak üzere eşgüdümsel olarak en son aşama olan beşinci aşamada yayın kalitesini azaltma şeklinde bir yaptırım formülasyonu söz konusudur²³. Buna karşılık, sosyal ağ sağlayıcı tarafından temsilci bulundurmama nedeniyle erişimin tamamen engellenmesi söz konusu değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen bu düzenlemedeki gerekçeler incelendiğinde, öncelikle ortada ötelenmeyecek bir sorun olduğu gerçeğinden yola çıkıldığı görülmektedir. Bu son düzenlemeyi, “sorunu yok” sayarak görmezden gelmek, “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” mantığıyla kendi hâline bırakmak yerine, millet iradesi adına bir çözüm arayışı bulma olarak değerlendiriyor, çözümün taraflarından birinin bu konuda bir adım atmaya yanaşmaması karşısında, onu adım atmaya zorlamaktan başka bir niyetle değerlendirmenin son derece yanlış olduğuna inanıyoruz.

Nitekim 5651 sayılı Kanun’da yapılan değişiklik incelendiğinde, 31 Temmuz 2020 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanan 7253 sayılı Kanun’un, sosyal ağlara ilişkin temsilci bulundurma yükümlülüğü konusundaki yürürlük maddesinin yayın tarihi olan 31 Temmuz’dan sonraya, 1 Ekim 2020 tarihine ötelemiş olması ve temsilci bulundurma için 1 Ekim sonrasına ek bir aylık süre verilmesi; vatandaş başvurularının cevaplandırma yükümlülüğününün 1 Ocak 2021 tarihinde; raporlama yükümlülüğününün ise Haziran 2021 tarihinde yürürlüğe girmesi gibi hususların tamamı, Meclis iradesinin bu ağları tasfiye etme amacı gütmeyeceğinin, muhataplık için iyi niyetli bir süre fırsatı verme hedefini amaçladığının açık karineleridir. Kanunun yapılış tekniği ayrıntılı incelendiğinde beş aşamalı bir yaptırım düzeninin olmasında da bu hedef açıkça görülmekte, amacın ifade özgürlüğünün en önemli alanlarından biri olan bu yayınlara herhangi bir

²² Nekropol, arkeolojik şehirlerde mezarlıkların ve toplu mezar yerlerinin bulunduğu bölgeye verilen isimdir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Nekropol> (Erişim tarihi: 23/11/2020)).

²³ Bkz. 7253 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesiyle 5651 sayılı Kanun’a eklenen ek 4’üncü madde.

kısıtlama getirme değil bugüne kadar oluşan zafiyetleri ortadan kaldırmak olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan yasal düzenlemeler neticesinde, kapsama giren sosyal ağ sağlayıcıların ülkemizde temsilci bulunduracaklarına inanıyoruz. Ancak Kanun'un uygulanması gereği aksi olur da birtakım yaptırımlar doğacaksa bu ağların Meclisin verdiği bu süre fırsatlarını neden değerlendirmeye almadıkları, Almanya ve diğer dünya ülkelerinde bu düzenlemelere uymalarına rağmen Türkiye'de neden düzenlemeye uymadıkları sorularının cevaplandırılması gerektiğini şimdiden belirtmek isteriz.

III. HUKUKİ VE TEKNİK SORUNLAR

Sosyal ağların tamamı "HTTPS" olarak bilinen kriptolu (şifreli) yayın yapmaktadır. Kriptolu (şifreli) yayınlarda, sayfa bazlı engelleme yapmak teknik olarak mümkün değildir. Bundan dolayı yasadışı içeriklerin çıkarılması, ilgili sosyal ağ sağlayıcıların tamamen kendi inisiyatiflerine kalmaktadır.

Burada son derece problemlili ve tartışmalı bir alanla karşı karşıya kalıyoruz. Bir yanda ağır kişilik hakları ihlaline uğramış ve uğramakta olan bir birey, öte yanda ihlalin gerçekleştiği platform ve vatandaşın hâkimden koruma tedbirlerinin uygulanması istemi; yani Devlet... Kriptolu yayın nedeniyle içeriğin teknik olarak sayfa bazlı engellenememesi durumlarında zaman zaman son çare prensibinin uygulanması neticesinde genel erişim engelleme kararları nedeniyle tartışmaların yaşandığını görüyoruz²⁴. Şimdiye kadar verilen kararlarda, yukarıda üç unsur olarak sayılan bileşenlerden vatandaş mağduriyeti üzerinde durulmamış olması, platformların sorumlulukları tartışmasına girilmemesi hususunu karar vericilerin dikkatine sunmak gerekir. Şifreli yayın yapan internet aktörlerinin teknik olarak erişimin engellenememesi nedeniyle yükümlülüklerini yerine getirmeme tutumu hukuka saygı tutumu ile yer değiştirmeli ve verilecek kararlarda bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi bir tür kusur sorumluluğu olarak değerlendirmeye alınmalıdır.

Uygulamalarda orantılılık ilkesi elbette korunmalıdır. Ne var ki bu ilkenin korunmasında, ihlal bildirimleri ve hâkimlik kararları gereğince sosyal ağ platformlarının mağduriyetleri bir an önce giderme yükümlülüğü de gözden kaçırılmamalıdır. Kararlarda, içeriği çıkarmakla

²⁴ "Wikipedia"ni erişime engellenmesi örneğinde olduğu gibi.

yükümlü olan ticari şirketlere kanuni yükümlülükleri hatırlatılmalıdır. Bu yükümlülüğün tavsiye niteliğinde dahi olsa kararlarda yer almasının yapıcı bir öneri olduğu kanaatindeyiz. Bu bağlamda, bu metni değerlendirecek sayın araştırmacılara ve hukuki karar vericilere sosyal ağların teknik olarak yer sağlayıcı kabul edildiklerini ve bu kapsamda yer sağlayıcıların sorumluluklarına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 16/6/2015 tarihli “*Delfi AS/Estonya*”²⁵ kararının emsal olarak incelenmesinde fayda gördüğümüzü ifade etmek isteriz.

İnternet alanında orantılılığın korunması ancak doğru bir muhataplık, karşılıklı iş birliği ve hukuki kararlara saygı ile mümkündür. Muhataplık ilişkisi kurmayan, iş birliğine yanaşmayan, hukuki kararları yok sayan bir kısım sosyal ağ platformlarının yükümlülüklerine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan verilen kararlar, emsal birikimleri nedeniyle bu negatif durumun gittikçe pervasızlık boyutuna dönüşmesine sebep olmakta, mağduriyet yaşayan vatandaşlarımızı ağır ve derin bir sahipsizlik duygusuna itmektedir. Öte yandan geçen yıllarda ortaya çıkan ve çok ciddi veri ihlalleri nedeniyle gündeme gelen bir kısım sosyal ağlar, ülkemiz vatandaşlarının ne kadar veri ihlaline uğradıklarına ilişkin sorularımıza cevap verememiştir. İhlal edilen verilerin siyasi manipülasyonlarda kullanılmasının demokratik kazanımlarımıza zarar vereceği açıktır ve maalesef elimizde bu konuda bir veri yoktur çünkü bir muhatabımız bulunmamaktadır.

Burada ifade edilmesi gereken bir diğer husus, insanlığın ortak sorunu olan terör konusunda bir kısım sosyal medya aktörlerinin çifte standart uygulamalarıdır. Bu türlü çifte standartların ülkemiz açısından kabulü mümkün değildir. Hâkimlik kararlarının kendilerine bildirimine rağmen terör içeriklerinin yayınlanmaya devam edilmesinin bir tür ifade özgürlüğü olarak değerlendirilmeyeceği son derece açıktır.

AİHS’in 10’uncu maddesinin ikinci fıkrasında, ifade özgürlüğünün istisnaları belirtilmiştir. Bu istisna kapsamındaki içeriklerin konu edildiği yaklaşık 1600 hâkimlik kararı, ülkemizde hizmet veren bir kısım sosyal ağlar tarafından uygulanmamıştır. Terör unsurlarının sabotaj, saldırı gibi yayınları nedeniyle verilmiş olan bu hâkimlik kararlarının ısrarla uygulanmamasının şirket politikalarının hangi yönüyle telif edildiği ise bizce meçhuldür.

²⁵ Bkz. *Delfi AS/Estonya*, B. No: 64569/09, 16/6/2015.

Bununla birlikte, istisnai de olsa sosyal ağlar tarafından uygulanan hâkimlik kararları da olmakla birlikte, sosyal ağlar tarafından kısa sürede aksiyon alınmadığı için yasadışı içerikler internet ortamının çarpan etkisiyle hızla yayılabilmekte ve beklenen fayda gerçekleşmemektedir. Buradaki temel zafiyet sebebinin sağlıklı bir iletişimin olmayışı, temsilci bulundurulmayışı olduğunu da dikkatlerinize sunmak isteriz.

Burada ifade edilmesi gereken son husus, insan hakları ve ifade özgürlüğü konusunda özellikle batı ülkelerindeki ilerlemeye paralel olarak sosyal ağların bu ülkelerdeki iş birliği mekanizmalarında da ilerlemelerin olduğu gerçeğidir. Sosyal ağlar, temsilci bulundurdukları ülkelerde ifade özgürlüğü bağlamında gelen hukuki kararlara ve özellikle kişilik hakları konusundaki vatandaş taleplerine uyduklarından buralarda sorun büyük ölçüde çözümlenmektedir. Buna karşılık, aynı sosyal ağlar bire bir benzer ihlallere karşı Türkiye’de muhatap bulundurmamışlarından aynı kısa sürelerde veya hiç sonuç alınamamaktadır. Dolayısıyla AİHM kararları yerel davalarda emsal alınırken karar bütünü içinde bu ağların Türkiye’de iş birliği mekanizmalarının bulunmadığı hususunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle AİHM içtihatlarına metinsel olarak uygun kararlar sorunları çözmede yetersiz kalmaktadır. AİHM içtihatlarını kararlara emsal alırken ilgili aktörlerin ülkemizdeki iş birliği mekanizmalarının ne seviyede olduğu da nazara alınmalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak internet, hızlı ve değişken yapısı nedeniyle özel hayat ve kişilik haklarının yanı sıra millî güvenlik anlamında da sonuçlar doğurmakta, sosyal medya üzerinden gelişecek kitlesel hareketler, manipülatif etki alanlarının çabuk sonuç vermesi, bilgi kirliliği ve provokasyonların sanal ortamda yer bulmasıyla kamusal anlamda ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Küresel anlamda ülkelerin ortak bir hukuki düzenlemelerinin bulunmayışı, ülkelerin siyasal olaylara bakışlarının farklı olması özellikle terör örgütlerinin büyük bir boşluk bulmasına ve örgütlerin eleman kazanmasına sebep olmakta, sosyal medya aktörlerinin özdenetim mekanizmalarındaki zaafılar terör propagandasının yaygınlaşmasına neden olabilmektedir. İnternet trafiğinin hızla “HTTPS” trafiğine dönüşmesi de dikkate alındığında, internet aktörlerinden içerik ve yer sağlayıcıların temel hakların korunması bağlamında birincil derecede sorumlu olduklarının bir kez daha vurgulanması gereği hasıl olmuştur.

Bugüne kadar devam eden ve muhataplığın olmadığı sentetik bir ilişki biçimiyle yürütölmeye çalışılan “iş birliğimsi” süreç sürdürülebilir değildir. Yapılan son düzenleme de bunun sürgit devam etmeyeceğini ortaya koymuştur.

5651 sayılı yasa, internetin dinamizmi karşısında değişimleriyle birlikte sürekli yenilenerek vatandaşlarımızı zararlı etkilere karşı korumaktadır. Son değişikliklerle bu koruma alanında önemli bir adım atılmıştır. Sürekli yenilenme ihtiyacı duyulan bu alanda oluşabilecek sorunların, yerinde düzenlemelerin yanı sıra internet aktörlerince ülkesel kast sistemleri oluşturulmadan, vatandaşlık farkı gözetmeden, eşit, şeffaf, hızlı ve doğrusal bir ilişki biçimi kurmalarıyla çözülebileceğine inanıyoruz.

KAYNAKÇA

YÜKÇÜ, Süleyman; **ATAĞAN**, Gülşah (2014). Anadolu'da İlk Paranın Ayar ve Alaşımı, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.7, s.28-48.

ŞEN, A. Fulya; **ŞEN**, Y. Furkan (2015). Sosyal Medya İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, s.122-136.

KAYA, M. Bedii (2009). Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnternet Erişiminin Engellenmesi, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

ELEKTRONİK AĞ ADRESLERİ*

- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tarihteki-ilk-imza-bulundu-12300382>
- <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/sosyal-medyada-yeni-donem-basladi/1991916>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Nekropol>
- <https://wearesocial.com/blog/2020/10/social-media-users-pass-the-4-billion-mark-as-global-adoption-soars>
- <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/brEi5.pdf>
- <https://www.inhope.org/EN/the-facts>
- <https://internet.btk.gov.tr/guvenli-internet-hizmeti>

(* Bu bölümde yer alan elektronik ağ adreslerinin tamamının güncelliği 25/11/2020 tarihinde tekrar erişilmek suretiyle teyit edilmiştir.